

ПРАВОВА ОСВІТА

УДК 378.14-054.6:34 (045)

В. Б. Череватюк,
кандидат історичних наук

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

В статті мова йде про ефективність правової освіти та методи і форми роботи із студентами іноземцями в Юридичному інституті НАУ. Увага акцентується на специфіці викладання дисципліни «Правознавство» («Основи права») для студентів з інших держав, що навчаються в окремих групах, а також на особливостях правової освіти для іноземців, що навчаються в україномовних групах.

Ключові слова: правова освіта, метод, форма, інтерактивна методика, форум.

Розбудова демократичної правової держави, громадянського суспільства, дотримання та ефективне забезпечення визнаних міжнародною спільнотою стандартів прав людини, домінування права в усіх сферах суспільства потребує підвищення правосвідомості та правової культури як суспільства в цілому, так і кожного громадянина зокрема, а також осіб, що перебувають на території України. Особливе місце у цьому процесі належить правовій освіті, так як без відповідного рівня юридичних знань, не можлива усвідомлена участь особи у громадському житті. Відповідно до ст. 26 Конституції України: «Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України» [1, с.11]. Підготовка у нашій країні іноземних фахівців – це одна з ефективних форм культурного і наукового співробітництва, що сприяє зміцненню авторитету України на міжнародній арені і є джерелом додаткового фінансування. Навчання іноземців відбувається разом з українськими студентами. Підготовка іноземців (іноземних громадян та осіб без громадянства) здійснюється згідно із Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 04.02.94, постановою Кабінету Міністрів України від 26.02.93 № 136 «Про навчання іноземних громадян в Україні» та Положенням «Про прийом іноземців та осіб без громадянства на навчання до вищих навчальних закладів», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від

05.08.98 № 1238. Приєднання до Болонського процесу, впровадження кредитно-модульної системи як ефективної моделі організації навчального процесу – це можливість для українських ВУЗів: підвищити якість підготовки фахівців; забезпечити конкурентоздатність нашого диплому на ринку праці; підвищити інтерес до навчання у вищих навчальних закладах України у студентів з інших країн.

За даними міністра освіти, молоді та спорту України Д.В.Табачника у 2011 році іноземних студентів в країні стало на 6,5 тисяч більше, ніж у 2010 році. На сьогодні на один український ВНЗ в середньому припадає 270 студентів-іноземців. В Україні навчаються студенти з 137 країн світу, більшість з них – вихідці з Індії, Китаю, арабських країн, СНД, однак є представники і країн Європейського Союзу. Україна ініціює створення виїзних консульств у країнах, де не має власних посольств, для сприяння іноземним студентам в отриманні віз для навчання в українських вищих навчальних закладах. Про це повідомив директор Українського державного центру міжнародної освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України В. Тимохін під час навчально-практичного семінару, який відбувся в Києві 4 квітня 2012 р. За статистикою Україна займає дев'яте місце у світі по кількості студентів – іноземців, а НАУ входить у п'ятірку лідерів в Україні по підготовці іноземних фахівців. Тим і визначається актуальність вибраної для дослідження теми.

Підвищення рівня правової свідомості, правової культури – ці проблеми доволі активно обговорюються в українській науці. Цими дослі-

дженнями займалися такі відомі вчені – правознавці, як В.Д. Бабкін, М.І. Козюбра, В.В. Копейчиков, В.А.Котюк, П.Ф.Мартиненко, П.М.Рабінович, І.С.Підберезький, С.А. Тихонова та ін. Сьогодні значно більше уваги варто приділяти питанню ефективності правової освіти, в тому числі і студентів –іноземців в Україні.

Система правової освіти іноземних студентів в НАУ максимально спрямована на фахові потреби, необхідність формування професійної ерудиції, комунікативної компетенції, що забезпечить їм високий рівень фаховості в будь-якій сфері народного господарства. Окрім того для них здійснюється широка позааудиторна робота з правового навчання і виховання, до якої залучаються вчені, представники правозахисних організацій, працівники правоохоронних органів, інші фахівці в галузі права. НАУ враховує світові тенденції та перехід української економіки до інноваційно-соціально-орієнтованого типу розвитку і розуміє наскільки важливим є постійне нарощування конкурентних переваг вузу в науці, освіті та високих технологіях. Залучення до навчання значної кількості іноземців розширює можливості та конкурентоздатність університету, підтримує його фінансову стабільність. На думку самих іноземних студентів до основних чинників, які визначають вибір ними навчального закладу, належать: наявність викладання предметів на міжнародних мовах, авторитет країни, репутація вузу, вартість навчання, наявність гуртожитків, гнучкість програм та співставлення кваліфікаційних вимог, географічні та історичні зв'язки між країнами, активна державна політика в просуванні національних освітніх інститутів освіти у глобальному просторі, а також заходи щодо організаційного, методичного та соціально-педагогічного супроводження іноземних студентів.

Однією з ефективних форм співпраці із студентами іноземцями є їх підготовка і заохочення до участі в науково-практичних конференціях, круглих столах, наукових семінарах, форумах. На таких заходах вони можуть більше дізнатися про нашу державу і право, детальніше вивчити українське законодавство. Крім того, в результаті порівняльно-правового аналізу, який є найкращою формою пізнання, студенти мають змогу дослідити загальне і особливе в національних правових системах України та їх держави, прослідкувати закономірності їх функціонування і розвитку. Результатом такої діяльності стане не тільки краще засвоєння матеріалу з «Правознавства» (для непрофільних факультетів) та загальнотеоретичних і галузевих дисциплін (для юри-

дичного інституту), а й буде стимулювати їх до підвищення свого фахового рівня, правової освіти в цілому.

Слід зазначити, що такі форми роботи активно використовуються в Юридичному інституті НАУ. Керівництво інституту постійно працює над урізноманітненням методів, які б сприяли кращій адаптації студентів –іноземців в українському ВУЗі. Як приклад, є підготовка та участь студентів інституту Анавелієвої Бахар (Пр-301) та Аліджанова Насіба(Пр-104) у V Всеукраїнському правовому форумі з міжнародною участю «Формула успіху правової держави очима дітей», який відбувся у місті Тернопіль, за підтримки кафедри ЮНЕСКО, Інституту проблем виховання НАПН України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства юстиції України, Головного управління юстиції в Тернопільській області під патронатом Тернопільського міського голови. Студенти нашого інституту перед аудиторією представників із одинадцяти регіонів України та п'яти іноземних держав успішно презентували свої проекти: «Захист прав дітей у Туркменістані» (Анавелієва Бахар) та «Захист прав дітей – сиріт в Азербайджані» (Аліджанов Насіб), за що отримали грамоти та подарунки від організаторів форуму. Під час підготовки до цього заходу Б.Анавелієва ґрунтовно опрацювала міжнародні нормативно-правові акти, законодавчу базу України та Туркменістану в сфері молодіжної політики, захисту материнства та дитинства. Наша студентка продемонструвала високий рівень підготовки, що є свідченням належного засвоєння юридичних дисциплін, що передбачені навчальним планом. Заслуговує на увагу і виступ на форумі Н.Аліджанова. Не дивлячись на те, що він є студентом лише 1 курсу і тільки розпочав вивчення загальнотеоретичних правових дисциплін, Насіб зумів зацікавити аудиторію інформацією про результативну діяльність дитячих фондів в Азербайджані.

Учасниками правового форуму були також студенти з інших інститутів НАУ: Аерокосмічного інституту – Валієв Аруп та Сатибеков Рамазан (Казахстан), Інституту міжнародних відносин – Алексеєнко Марія (Росія), Інституту економіки та менеджменту Терепа Ганна (Придністровська республіка). У їх виступах були окреслені основні напрямки молодіжної політики в Росії, показані види дозвілля в Казахстані та висвітлені проблеми працевлаштування у Придністровській республіці. Важливо, що всі студенти продемонстрували належний рівень викладання у них «Правознавства», так як пи-

тання підняті у їх дослідженнях, потребували ґрунтовної правової підготовки. Вагомим підсумком стало активне обговорення студентами-іноземцями разом іншими учасниками форуму, їхнього бачення проблем пов'язаних із формуванням та розвитком правової держави, як в Україні так і в інших країнах СНГ.

Кращі студенти-іноземці, що навчаються в юридичному інституті залучаються до роботи в наукових гуртках, де вони засвоюють основи наукової діяльності. Головне, що це допомагає студенту – іноземцю ґрунтовно ознайомитись із законодавством України, більш впевнено орієнтуватись в правовому просторі нашої держави, свідомо захищати свої права та законні інтереси.

Сьогодні є надзвичайно актуальним питання якості підготовки іноземних фахівців у всіх сферах господарської діяльності, в тому числі і у цивільній авіації. Для того, щоб діяти з цілковитим усвідомленням відповідальності за прийняті ними рішення, вони повинні вільно орієнтуватись у питаннях права. Виховання поваги до права, застосування юридичних знань на своїх робочих місцях, набуття практичних навиків при вирішенні питань пов'язаних з правом особистого характеру, все це потребує від викладачів «Правознавства» забезпечення відповідного рівня правової освіти студентів – іноземців з непрофільних факультетів. Кафедра теорії та історії держави і права юридичного інституту НАУ постійно працює над вдосконаленням цього навчального курсу, розробляє різноманітні форми занять, які допомагають студентам з інших країн краще засвоювати матеріал. Ця робота ведеться удвох напрямках. Перший – це ведення англійського проекту (в НАУ сформовані групи де навчання ведеться англійською мовою). Для таких студентів розробляються спеціальні навчальні та робочі навчальні програми, які максимально враховують можливості студентів в оволодінні необхідними знаннями. Крім того цей курс забезпечений навчально-методичною літературою англійською мовою, методичними рекомендаціями і планами практичних занять, навчальними посібниками, темами домашніх завдань, питаннями для самоконтролю, списком необхідних нормативно-правових актів, основної та додаткової літератури.

Підвищення якості правової освіти залежить також від кваліфікації та професійного рівня викладача, що враховується при розподілі навчального навантаження. Другий напрям – це робота із студентами – іноземцями, що навчаються в україномовних групах. Цей вид діяльності вимагає від викладача надання особливої до-

помоги таким студентам, а саме більш лаконічної форми інтерпретації юридичного матеріалу, відведення додаткового часу для індивідуальних занять та консультацій. Їм потрібно не тільки роз'яснювати матеріал з даного курсу, а й навчити правильно готуватися до всіх видів занять, працювати з джерелами і літературою, робити виступи на практичних заняттях, розв'язувати ситуативні завдання з використанням положень чинного законодавства, що також сприяє підвищенню рівня їх правової культури.

Важливим також є проведення для іноземців лекцій із застосуванням мультимедійних засобів навчання. В процесі читання лектор, маючи у своєму розпорядженні обмежений об'єм часу, викладає основні поняття і дає направляючі вказівки і пояснення студентам. В цих умовах для підвищення якості і ефективності навчання збільшується значення візуалізації учбової інформації. Як показує практика, студенти – іноземці набагато краще сприймають матеріал на дошці, особливо, якщо він поданий у схемах, з відео – і фото – ілюструванням. Істотним є також те, що відсутня необхідність ведення студентами конспектів, так як вся учбова інформація надається їм у електронному вигляді. Щодо форми, то найбільш ефективними є такі лекції, як лекція-бесіда, лекція-диспут, лекція-консультація, яка побудована на роз'ясненні складних і важливих питань теми [3,с.56]. Реальним результатом цих занять є те, що якість і ступінь засвоєння навчального матеріалу, а також вплив на активізацію пізнавальної діяльності іноземних студентів значно зростає.

Різні форми і методи проведення практичних занять повинні сприяти набуттю професійних навичок і підвищувати якість правової освіти. Студенти – іноземці повинні навчитися чітко формулювати свої думки, ставити питання, робити висновки, аналізувати нормативно-правові акти. Якщо ж вони показують недостатній рівень підготовки, то викладачу слід з'ясувати причини цього. Досвід показує, що найпоширеніші з них – великий обсяг матеріалу, обмаль часу для підготовки, нецікавий виклад матеріалу на лекції. Тому для викладача необхідно сконцентрувати увагу на якості проведення занять, а також на використанні різних інтерактивних навчальних методик [2, с.56].

Для студентів – іноземців можна рекомендувати роботу в малих групах (5-7 чол.), що дає можливість учасникам практикувати навички співпраці та міжособистісного спілкування, навчає відпрацьовувати спільне рішення у процесі групової навчальної діяльності студенти пока-

зують високі результати засвоєння знань, формування вмінь перш за все тому, що слабкі студенти виконують за обсягом будь-яких вправ на 20-30% більше, ніж під час інших видів роботи [4, с.56]. Таку методику можна застосовувати при вивченні теми «Основи конституційного права України». Викладач заздалегідь розробляє цілий ряд ситуативних завдань, які подає на обговорення в підгрупи. При поділі іноземних студентів можна об'єднувати, як в окремі групи, для того щоб вони вчилися самостійно приймати рішення, розвивали логічне мислення, так і формувати змішані підгрупи, що також допомагає вдосконалювати мову, техніку формулювання питань. Такі методики і форми стають в нагоді не тільки під час навчання, але і у майбутній професійній діяльності.

Таким чином, підвищення ефективності правової освіти іноземних студентів залежить від багатьох факторів, серед яких можна виокремити:

- наближення якості національної вищої освіти до світових стандартів;
- створення належних умов навчання (вибір мови викладання, сприятливі житлові умови, ціна освітніх послуг та ін.) для залучення більшої кількості студентів з різних країн світу;

В. Б. Череватюк

Повышение эффективности правового образования иностранных студентов

В этой статье речь идет о важности правового образования, методы и формы работы с иностранными студентами в Юридическом институте НАУ. Внимание концентрируется на особенностях преподавания дисциплины «Правоведение» («Основы права») для студентов из других государств, которые учатся в отдельных группах, а так же на особенностях правового образования для иностранцев, которые учатся украиноязычных группах.

V.B. Cherevatuk

Improving the effectiveness of legal education of foreign students

In the article is talking about the importance of law education and the methods and forms of work with foreigners students at the Law Institute of NAU. Attention is accentuated on the specifics of the lecturing of discipline «Jurisprudence» and «Basics of Law» for students from other countries, in several groups, and also on the peculiarities of law education for foreigners in Ukrainian groups.

– урізноманітнення форм і методів навчальних занять, що дозволить іноземцю швидше адаптуватися до україномовного середовища і отримати необхідні знання, які підготують їх до конкурентоздатного середовища на міжнародному ринку праці.

Література

1. *Конституція України* : прийнята на п'ятій сесії Верховної ради України 28 червня 1996р. – К.: Преса України, 1997.– 80 с.

2. *Сисоєва С.* Інтерактивні технології навчання дорослих Навчально-методичний посібник /С.Сисоєва.- К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.

3. *Тарасова О.* Інтерактивні методики навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів під час лекційних занять. Збірник наукових праць/Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 5. –К. –2011. – С.68-75.

4. *Череватюк В.Б* –Деякі методи і шляхи вдосконалення семінарських занять з історії держави і пава зарубіжних країн/ В.Череватюк //Актуальні проблеми правознавства. Науковий збірник ЮІ ТАНГ. Випуск 5. –Тернопіль.: Збруч, 2003. – С.54 –60.